

4. PREVENTIVNI PROGRAMI

4.3. VZGOJA ZA ZDRAVJE

V letu 2024 je bilo izvedenih 31.002 različnih dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov in 71.914 dejavnosti s področja vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov.

Vzgoja za zdravje otrok in mladostnikov

Program vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov poteka na primarni ravni zdravstvenega varstva in je del programa preventivnega zdravstvenega varstva otrok in mladostnikov – ZDAJ – Zdravje danes za jutri. Preventivno zdravstveno varstvo ureja Pravilnik o spremembah Pravilnika za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni (Ur.l., št. 57/2021). Opredeljena je kot kontinuiran proces učenja, katerega cilj je oblikovanje pozitivnih stališč, navad in vedenj pri posamezniku, skupini ali širši populaciji. Program vzgoje za zdravje otroku in mladostniku omogoča pridobivanje znanja in veščin ter spodbuja oblikovanje ustreznih stališč in vedenj, ki prispevajo k zdravemu življenjskemu slogu. Ima pomembno vlogo pri krepitvi in ohranjanju zdravja, pa tudi pri podpori staršem ter strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Dejavnosti potekajo v prostorih zdravstvenega doma, vzgojno-izobraževalnem zavodu in lokalni skupnosti. Izvajalci programa so zdravstveni strokovnjaki, večinoma diplomirane medicinske sestre/diplomirani zdravstveniki. Za potrebe zbiranja podatkov o dejavnostih vzgoje za zdravje se upoštevajo vse aktivnosti, ki so skladne z zgoraj navedeno opredelitvijo, so vnaprej načrtovane ali izvedene glede na potrebe okolja.

V primerjavi z letom 2023 je za področje vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov število izvedenih dejavnosti primerljivo, kar potrjuje kontinuiteto izvajanja dejavnosti v vseh šolskih obdobjih, tako na področju izvajanja vzgoje za zdravje v razredu kot tudi v drugih ciljnih skupinah, vključno s starši in strokovnimi delavci. K temu je prispevala tudi postopna normalizacija razmer po epidemiji COVID-19, v času katere je bil dostop do vzgojno-izobraževalnih ustanov omejen, kar je pomembno vplivalo na obseg izvajanja dejavnosti. Glede na starostno obdobje je bilo za leto 2024 v program vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov vključenih 31.002 posameznikov.

Vzgoja za ustno zdravje otrok in mladostnikov

V obdobju otroštva in mladostništva se oblikujejo ključne vedenjske navade, ki vplivajo na ustno in splošno zdravje v odrasli dobi. Pomembno vlogo pri pridobivanju znanja v povezavi z ustnim zdravjem ima program Vzgoja za ustno zdravje otrok in mladostnikov (VUZOM). Izvaja se v okviru primarnega zdravstvenega varstva, sredstva za njegovo izvajanje pa zagotavlja Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS). Različne aktivnosti, ki jih izvajajo ustrezno usposobljeni strokovnjaki s področja VUZOM se izkazujejo kot uspešne, če se izvajajo kontinuirano in so vanje vključeni starši in skrbniki, strokovni delavci vrtcev ter šol in potekajo v tesnem sodelovanju med zdravstvenim sistemom ter vzgojnoizobraževalnimi institucijami in zavodi. Kljub formalno določeni strukturi in obsegu programa, pa se aktivnosti glede vsebin, oblik in metod dela ustrezno prilagajajo potrebam ciljnih skupin. Izpostavljamo pomen širših povezav v lokalnih skupnostih, poudarjen je prenos vsebin glede krepitve in izboljšanja ustnega zdravja do bodočih staršev, posameznikov in skupin z različnimi oviranostmi in v prilagojenih programih ter mladih, ki opustijo šolanje. Pomemben element javnozdravstvenega nadzora predstavlja sistem spremljanja zunajbolnišničnih obravnav na področju vzgoje za ustno zdravje (SZBO), ki je temelj za celovito upravljanje in razvoj programa. V letu 2024 je bilo po podatkih ZZZS realiziranih 71.914 različnih (predstavljeno v nadaljevanju) dejavnosti s področja VUZOM, kar je primerljivo z letom 2023 (odmik za 1,3%). V vseh starostnih obdobjih je poudarek na skupinskih oblikah delavnic, ki v predšolskem in v osnovnošolskem obdobju predstavljajo v povprečju ¾ aktivnosti, medtem ko je v srednješolskem obdobju ta delež nekoliko manjši. Trend individualnih obravnav je višji pri srednješolcih. Kontrole čistosti zob se v največjem delu izvajajo med osnovnošolsko populacijo (97%), skupno pa število nekoliko upade glede na 2023, ko jih je bilo več zaradi ocene stanja po epidemiji. Za starše in strokovne delavce vrtcev in osnovnih šol so bile izvedene aktivnosti v manjšem deležu. K skupnemu deležu vseh aktivnosti prispevajo še aktivnosti za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami ter krepitev ustnega zdravja v lokalni skupnosti.

VZGOJA ZA ZDRAVJE 2024

DEJAVNOSTI VZGOJE ZA ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV

DEJAVNOSTI VZGOJE ZA USTNO ZDRAVJE OTROK IN MLADOSTNIKOV

Viri: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

4.3. Tabela 1: *Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2024*

Izvajanja po vsebinah	Število	%
Predšolsko obdobje		
Zdrave navade	836	12,7
Varnost in preprečevanje poškodb	361	5,5
Preprečevanje nalezljivih bolezni in osebna higiena	999	15,1
Druge vsebine v vrtcih za otroke	4.011	60,8
Predavanja za vzgojitelje predšolskih otrok	254	3,8
Predavanja za starše predšolskih otrok	139	2,1
SKUPAJ	6.600	100,0
Osnovnošolsko obdobje		
Osnovni program vzgoje za zdravje	10.226	54,0
Druge vsebine za osnovnošolce	7.505	39,6
Predavanja za strokovne delavce osnovnih šol	186	1,0
Predavanja za starše osnovnošolcev	339	1,8
Temeljni postopki oživljanja za osnovnošolce	692	3,7
SKUPAJ	18.948	100,0
Srednješolsko obdobje		
Preprečevanje rakavih obolenj	116	2,4
Osebna higiena in odnos do telesa	152	3,2
Medosebni odnosi in samopodoba	232	4,9
Vpliv substanc na telo	206	4,3
Temeljni postopki oživljanja za srednješolce	913	19,3
Druge vsebine za srednješolce	3.076	64,9
Predavanja za strokovne delavce srednjih šol	33	0,7
Predavanja za starše dijakov	11	0,2
SKUPAJ	4.739	100,0
SKUPAJ vsa izvajanja	30.287	

V predšolskem obdobju je bilo največ dejavnosti s področja **drugih vsebin v vrtcih za otroke**, sledi **preprečevanje nalezljivih bolezni in osebna higiena**.

V letu 2024 v osnovnošolskem obdobju predstavlja **osnovni program vzgoje za zdravje** največji delež vsebin, sledijo **druge vsebine za osnovnošolce**.

Najpogostejše vsebine v srednješolskem obdobju so bile **druge vsebine za srednješolce**, sledili so **temeljni postopki oživljanja za srednješolce**.

V letu 2024 je bilo izvedenih še **715 delavnic za otroke s posebnimi potrebami**.

4.3. Tabela 2: *Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2024*

Izvajanja po vsebinah	Število	%
Predšolsko obdobje		
Učenje čiščenja zob za predšolske otroke	3.941	35,7
Vzgoja za ustno zdravje	4.250	38,5
Predavanja za strokovne delavce in starše	387	3,5
Individualna vzgoja za ustno zdravje	2.449	22,2
SKUPAJ	11.027	100,0
Osnovnošolsko obdobje		
Učenje čiščenja zob od 1. do 5. razreda	11.790	36,4
Učenje čiščenja zob od 6. do 9. razreda	1.639	5,1
Vzgoja za ustno zdravje	12.479	38,5
Predavanja za strokovne delavce in starše	470	1,5
Individualna vzgoja za ustno zdravje	6.025	18,6
SKUPAJ	32.403	100,0
Srednješolsko obdobje		
Vzgoja za ustno zdravje	1.178	57,4
Individualna vzgoja za ustno zdravje	876	42,6
SKUPAJ	2.054	100,0
SKUPAJ vsa izvajanja	45.484	

Viri: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

V vseh starostnih obdobjih je poudarek na skupinskih oblikah delavnic, ki skupaj v predšolskem in osnovnošolskem obdobju predstavljajo v povprečju $\frac{3}{4}$ aktivnosti, medtem ko je v srednješolskem obdobju ta delež nekoliko manjši. Delež individualnih obravnav je višji pri srednješolcih (2/5 aktivnosti), pri osnovnošolcih in predšolskih otrocih pa predstavlja 1/5 aktivnosti.

4.3. Tabela 3: *Kontrola čistosti zob, Slovenija, 2024*

Izvajanja po vsebinah	Število
Predšolsko obdobje	304
Osnovnošolsko obdobje	
Kontrola čistosti zob od 1. do 5. razreda	21.106
Kontrola čistosti zob od 6. do 9. razreda	1.064
SKUPAJ	22.170
Srednješolsko obdobje	419
SKUPAJ vsa izvajanja	22.893

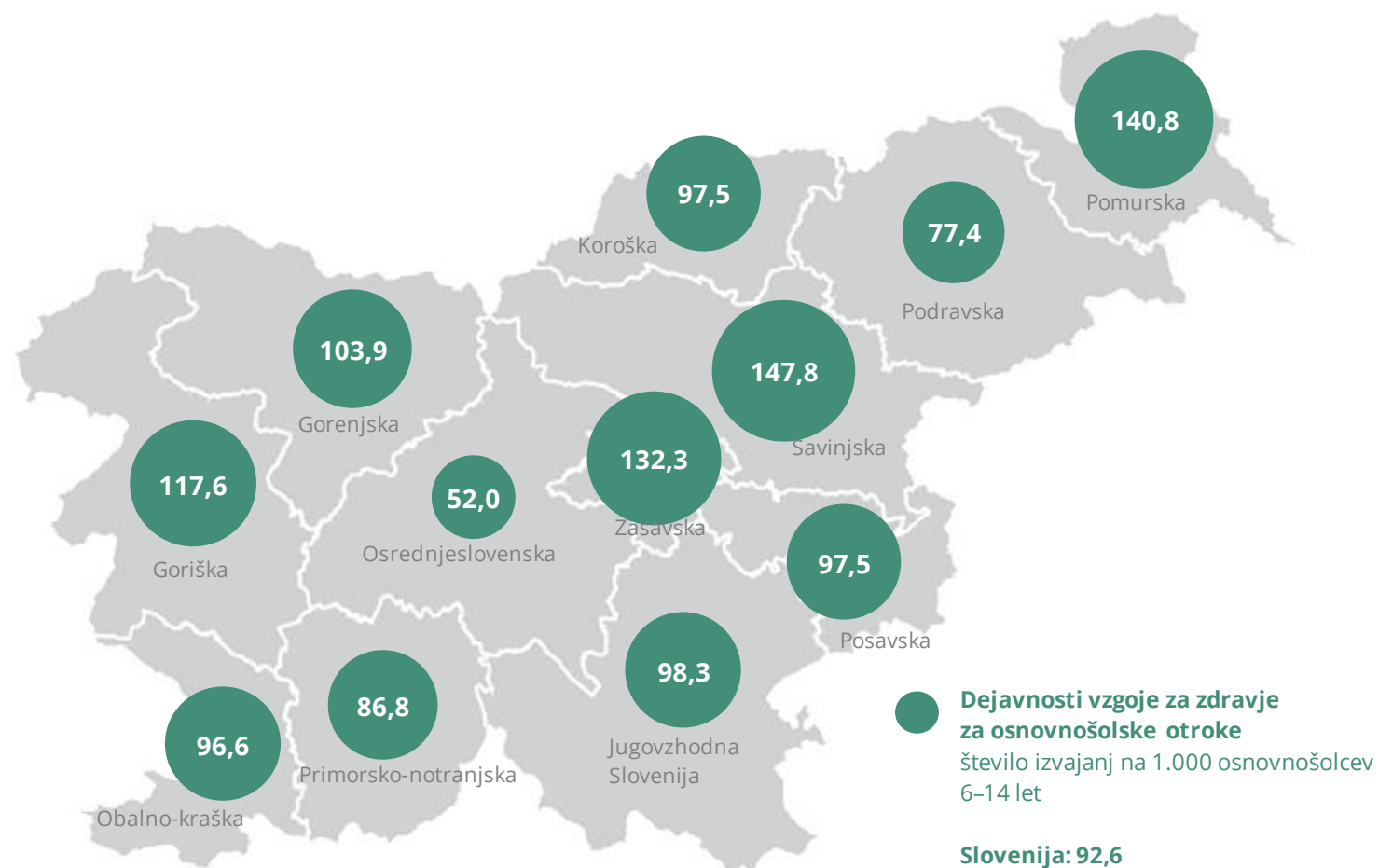
Viri: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

Največji delež izvedenih kontrol čistosti zob je bil med osnovnošolsko populacijo (97 %).

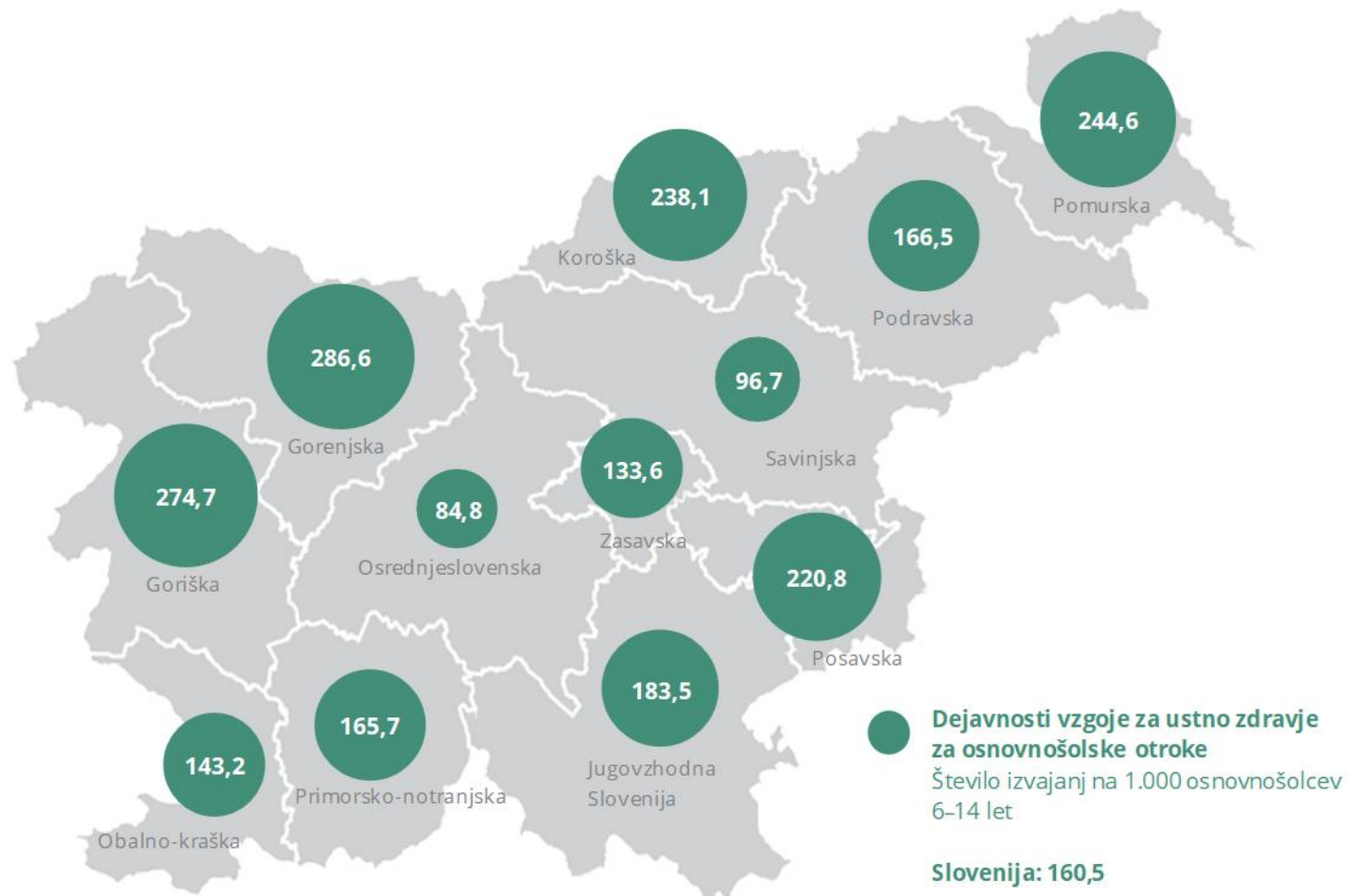
K skupnemu deležu vseh aktivnosti prispeva tudi vzgoja za ustno zdravje za otroke s posebnimi potrebami s 3016 realiziranimi delavnicami ter 521 realiziranih delavnic v lokalnem okolju.

REGIONALNE PRIMERJAVE

4.3. Slika 1: *Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov¹⁾ za osnovnošolske otroke po statističnih regijah, Slovenija, 2024*

¹⁾ Število skupinskih dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov (brez predavanj za strokovne delavce in starše).
Viri: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

4.3. Slika 2: *Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov¹⁾ za osnovnošolske otroke po statističnih regijah, Slovenija, 2024*

¹⁾ Število skupinskih dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov (brez predavanj za strokovne delavce in starše).

Viri: ZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

4.3. Tabela 4: *Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah, obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2024*

Izvajanja po vsebinah	Pomurska	Podravska	Koroška	Savinjska	Zasavska	Posavska	Jugovzhodna Slovenija	Osrednjeslovenska	Gorenjska	Primorsko-notranjska	Goriška	Obalno-kraška	SLOVENIJA
Predšolsko obdobje													
Zdrave navade	91	97	58	123	20	52	205	85	3	7	28	67	836
Varnost in preprečevanje poškodb	30	-	2	95	1	31	35	79	7	21	22	38	361
Preprečevanje nalezljivih bolezni in osebna higiena	83	55	28	127	41	116	171	44	231	12	45	46	999
Druge vsebine v vrtcih za otroke	217	465	117	893	101	69	411	856	301	239	167	175	4.011
Predavanja za vzgojitelje predšolskih otrok	14	17	2	61	-	11	12	95	17	-	10	15	254
Predavanja za starše predšolskih otrok	27	10	6	23	1	19	8	18	27	-	-	-	139
SKUPAJ	462	644	213	1.322	164	298	842	1.177	586	279	272	341	6.600
Osnovnošolsko obdobje													
Osnovni program vzgoje za zdravje	493	1.361	328	2.395	313	430	809	2.062	924	274	458	379	10.226
Druge vsebine za osnovnošolce	770	765	271	1.198	325	221	605	696	1.038	163	826	627	7.505
Predavanja za strokovne delavce osnovnih šol	8	10	14	42	-	2	15	39	17	-	26	13	186
Predavanja za starše osnovnošolcev	26	12	4	140	40	1	6	29	44	2	14	21	339
Temeljni postopki oživljanja za osnovnošolce	55	92	16	47	48	33	64	129	166	14	20	8	692
SKUPAJ	1.352	2.240	633	3.822	726	687	1.499	2.955	2.189	453	1.344	1.048	18.948

Tabela se nadaljuje.

Nadaljevanje tabele.

Izvajanja po vsebinah	Pomurska	Podravska	Koroška	Savinjska	Zasavska	Posavska	Jugovzhodna Slovenija	Osrednjeslovenska	Gorenjska	Primorsko-notranjska	Goriška	Obalno-kraška	SLOVENIJA
Srednješolsko obdobje													
Preprečevanje rakavih obolenj	1	3	23	2	3	1	4	10	4	-	30	35	116
Osebna higiena in odnos do telesa	15	30	4	-	2	2	8	1	2	-	60	28	152
Medosebni odnosi in samopodoba	36	40	4	11	-	1	35	25	11	-	38	31	232
Vpliv substanc na telo	26	25	16	7	3	2	12	23	23	-	41	28	206
Temeljni postopki oživljanja za srednješolce	23	60	4	50	4	4	61	582	107	1	15	2	913
Druge vsebine za srednješolce	131	265	43	269	39	140	166	1.329	286	48	224	136	3.076
Predavanja za strokovne delavce srednjih šol	3	4	-	3	-	1	5	3	2	1	3	8	33
Predavanja za starše dijakov	-	-	-	3	-	1	-	-	6	-	1	-	11
SKUPAJ	235	427	94	345	51	152	291	1.973	441	50	412	268	4.739
SKUPAJ vsa izvajanja	2.049	3.311	940	5.489	941	1.137	2.632	6.105	3.216	782	2.028	1.657	30.287

Viri: ZZSZ, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

4.3. Tabela 5: *Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov* po vsebinah, starostnih obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2024

Izvajanja po vsebinah	Pomurska	Podravska	Koroška	Savinjska	Zasavska	Posavska	Jugovzhodna Slovenija	Osrednjeslovenska	Gorenjska	Primorsko-notranjska	Goriška	Obalno-kraška	SLOVENIJA
Predšolsko obdobje													
Učenje čiščenja zob za predšolske otroke	400	674	90	605	24	125	441	869	292	96	125	200	3.941
Vzgoja za ustno zdravje	478	718	111	593	21	109	344	782	383	268	206	237	4.250
Predavanja za strokovne delavce in starše	20	52	8	153	3	-	7	115	-	-	16	13	387
Individualna vzgoja za ustno zdravje	-	378	193	952	30	141	108	68	181	-	10	388	2.449
SKUPAJ	898	1.822	402	2.303	78	375	900	1.834	856	364	357	838	11.027
Osnovnošolsko obdobje													
Učenje čiščenja zob od 1. do 5. razreda	1.153	1.954	653	673	127	572	1.253	1.466	2.180	574	261	924	11.790
Učenje čiščenja zob od 6. do 9. razreda	68	125	226	492	59	199	156	262	29	-	17	6	1.639
Vzgoja za ustno zdravje	847	1.070	516	700	147	171	756	1.987	3.381	222	2.301	381	12.479
Predavanja za strokovne delavce in starše	5	65	2	215	8	1	3	54	45	10	47	15	470
Individualna vzgoja za ustno zdravje	221	1.620	107	516	360	607	595	992	282	65	467	193	6.025
SKUPAJ	2.294	4.834	1.504	2.596	701	1.550	2.763	4.761	5.917	871	3.093	1.519	32.403
Srednješolsko obdobje													
Vzgoja za ustno zdravje	59	37	23	255	20	4	6	619	51	47	18	39	1.178
Individualna vzgoja za ustno zdravje	-	249	5	53	12	177	101	110	11	5	148	5	876
SKUPAJ	59	286	28	308	32	181	107	729	62	52	166	44	2.054
SKUPAJ vsa izvajanja	3.251	6.942	1.934	5.207	811	2.106	3.770	7.324	6.835	1.287	3.616	2.401	45.484

Viri: ZZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

4.3. Tabela 6: **Kontrola čistosti zob** starostnih obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2024

Izvajanja po vsebinah	Pomurska	Podravska	Koroška	Savinjska	Zasavska	Posavska	Jugovzhodna Slovenija	Osrednjeslovenska	Gorenjska	Primorsko-notranjska	Goriška	Obalno-kraška	SLOVENIJA
Predšolsko obdobje	-	56	13	1	1	-	-	3	154	2	74	-	304
Osnovnošolsko obdobje													
Kontrola čistosti zob od 1. do 5. razreda	678	2.010	1.144	2.881	1.169	590	2.159	6.377	1.378	783	822	1.115	21.106
Kontrola čistosti zob od 6. do 9. razreda	4	86	344	82	164	130	51	78	22	-	103	-	1.064
SKUPAJ	682	2.096	1.488	2.963	1.333	720	2.210	6.455	1.400	783	925	1.115	22.170
Srednješolsko obdobje	-	13	-	28	-	-	-	374	-	-	-	4	419
SKUPAJ vsa izvajanja	682	2.165	1.501	2.992	1.334	720	2.210	6.832	1.554	785	999	1.119	22.893

Viri: ZZZS, Podatki o planu in realizaciji za zdravstvene storitve za leto 2024.

DEFINICIJE

NAZIV	OKRAJŠAVA	DEFINICIJA	DODATNA POJASNILA	ANG IZRAZ
Program ZDAJ		Program ZDAJ – Zdravje danes za jutri je nacionalni preventivni program za otroke in mladostnike, ki se izvaja na primarni ravni zdravstvenega varstva. Usmerjen je v krepitev zdravja, zgodnje prepoznavanje tveganj ter razvoj zdravih življenjskih navad skozi vzgojo za zdravje in sistematične preventivne aktivnosti v sodelovanju z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami.	Program ZDAJ vključuje preventivne in namenske preglede s presejanji za zgodnje odkrivanje razvojnih, zdravstvenih in psihosocialnih tveganj, timske obravnave ranljivih skupin ter zagotavljanje neprekinjene oskrbe kroničnih bolnikov in otrok s posebnimi potrebami. Obsega tudi individualno svetovanje za zdrav življenjski slog in duševno zdravje, vzgojo za zdravje v različnih okoljih ter strukturirane programe za krepitev zdravja ogroženih skupin. Pomemben del programa predstavljajo aktivnosti za večjo vključenost ciljne populacije ter podporne dejavnosti načrtovanja, koordinacije, izobraževanja, spremljanja in zagotavljanja kakovosti. Več informacij na: www.zdaj.net	Program ZDAJ
Vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov		Vzgoja za zdravje otrok in mladostnikov obsega vnaprej dogovorjene in pripravljene vsebine za predšolsko in šolsko populacijo. Gre za načrtovan proces, ki z različnimi pristopi posamezniku omogoča pridobivanje znanja ter oblikovanje stališč in vedenj za zdrav življenjski slog.	Vsebine in delavnice za osnovne šole so opredeljene v priročniku Za boljše zdravje otrok in mladostnikov (NIJZ, 2023), vsebine in delavnice za srednje šole pa v priročniku Odnos do telesa (NIJZ, 2019)	Health education program
Vzgoja za ustno zdravje otrok in mladostnikov		Vzgoja za ustno zdravje je formalno določen obseg aktivnosti, ki so zasnovane z namenom ohranjanja in krepitev ter motiviranja in opolnomočenja različnih ciljnih skupin in posameznikov pri celostni skrbi za ustno zdravje in izhajajo iz njihovih potreb.	Izvaja se na podlagi usmeritev za izvajanje vzgoje za ustno zdravje in preventive v okviru preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni. Beleži se aktivnosti, ki so namenjene otrokom in mladostnikom, staršem, strokovnjakom v vzgoji in izobraževanju.	Oral health education
Šolsko leto		Šolsko leto se začne 1. 9. in konča 31. 8.	Podatke o sodelovanju med Vzgojno-izobraževalnimi ustanovami spremljamo vezano	School year

Vzgojno-izobraževalna ustanova	Vzgojno-izobraževalna ustanova je organizirana institucija, katere temeljna dejavnost je izvajanje vzgoje in izobraževanja otrok, mladostnikov ali odraslih. Vključuje formalne oblike učenja in vzgoje ter zagotavlja sistematičen razvoj znanja, veščin, vrednot in socialnih kompetenc posameznikov. Med vzgojno-izobraževalne ustanove sodijo npr. vrtci, osnovne šole, srednje šole ter druge organizacije, ki izvajajo javno veljavne izobraževalne programe.	na šolsko leto, plačnik storitev ZZZS pa na koledarsko oz. obračunsko. Vzgojno-izobraževalne ustanove so organizirane institucije, ki izvajajo javno veljavne programe vzgoje in izobraževanja na različnih ravneh, od predšolske do srednješolske. Njihovo delovanje je opredeljeno s kurikularnimi in programskimi dokumenti, ki jih določata Zavod RS za šolstvo in Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Ustanove zagotavljajo strukturirano izvajanje učnih vsebin ter celosten razvoj znanja, veščin in socialnih kompetenc otrok in mladostnikov v okviru šolskega sistema.	Educational institution
---------------------------------------	---	---	-------------------------

SEZNAM SLIK

4.3. Slika 1: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov¹⁾ za osnovnošolske otroke po statističnih regijah, Slovenija, 2024.....	6
4.3. Slika 2: Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov¹⁾ za osnovnošolske otroke po statističnih regijah, Slovenija, 2024.....	7

SEZNAM TABEL

4.3. Tabela 1: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2024	4
4.3. Tabela 2: Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah in starostnih obdobjih, Slovenija, 2024	5
4.3. Tabela 3: Kontrola čistosti zob , Slovenija, 2024	5
4.3. Tabela 4: Dejavnosti vzgoje za zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah, obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2024.....	8
4.3. Tabela 5: Dejavnosti vzgoje za ustno zdravje otrok in mladostnikov po vsebinah, starostnih obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2024.....	10
4.3. Tabela 6: Kontrola čistosti zob starostnih obdobjih in statističnih regijah, Slovenija, 2024	11